

Önsöz

Yıllar önce yaptığım bu çalışmayı büyük bir zevk, merak ve biraz da endişeyle Türk okurlarına sunuyorum. Bunun İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları ile gerçekleşmesi benim için mutluluk ve gurur kaynağı. Bu kitap 2003 ile 2008 yılları arasında üzerinde yoğunlukla çalıştığım bir doktora araştırmasının neticesidir. Çalışmayı bitireli on yıl oldu; yine de Türkiye’de, Avrupa ve Avrupa Birliği’yle ilişkilerde birçok şey bazen köklü bir değişime uğradıysa da, araştırmanın birçok varsayımı bugün hâlâ geçerliliğini korumaktadır.¹

Bu konu hakkında çalışma fikri biraz daha önce, 2002 yılında İstanbul Bilgi Üniversitesi’nde *Cultural Studies* üzerine yüksek lisans yaparken şekillenmeye başladı. O zamandan bu yana çok yıl geçti, birçok şey değişti, ülke büyük bir değişime uğradı, o zamanlar yürüdüğüm birçok yol bugün tanınmaz hale geldi, Türkiye’yle Avrupa arasındaki mesafeler, hayali olanlar da dâhil olmak üzere, hissedilir derecede azaldıktan sonra yakın zamanda yine arttı. Göç, son birkaç sene zarfında, Türkiye için önemli ve siyasî açıdan hassas bir konu haline geldi. Öteden beri dışı doğru göç geleneği kuvvetli olan ülke, ilk önce Avrupa’ya geçiş güzergâhına dönüştü ve daha sonra göçmenlerin kalmayı sürdürdüğü bir yer haline geldi. Bu satırlar yazılırken burada

1 Bu Türkçe basım için eserin tamamı elden geçirilip güncellenmiş, gerekli olan yerlerde de bibliyografya güncellenmiştir.

yaklaşık üç milyon Suriyeli mültecinin yanısıra çeşitli ülkelerden gelen birçok başka göçmen de bulunuyor. Nitekim Türkiye, Avrupa'ya yönelen göç akımlarında ve Avrupa Birliği'nin sınırlarında hayata geçirmeye çalıştığı önleyici politikalarda çok önemli bir rol üstlendi. İki binli yıllarda göç konusundaki politikalar ve resmi söylem, Türkiye'nin üyelik sürecinin dikte ettiği ve onu Avrupa standartlarıyla uyumlu hale getirecek programlar dâhilinde hayata geçirilen düzenleme ve kontrol mekanizmalarının devreye sokulmasına paralel şekilde değişti.² Bu arada Avrupa'daki Türk varlığı sağlamlaştı ve yakın zamanda Almanya'ya gidenlerin de gösterdiği gibi, Türkiye'yle olan ilişki ağları güçlenerek genişledi. Bu varlık ve anayurtla kurulan kuvvetli bağ; cumhurbaşkanının, başbakanın ya da başka bakanların önemli siyasal olaylar (Anayasa referandumu, Hamburg'daki G20 Zirvesi; 15 Temmuz'un yıldönümü) vesilesiyle Almanya'da, Hollanda'da ve Avusturya'da yaşayan Türk kökenli vatandaşlara yönelik mitingler gerçekleştirme konusunda gösterdikleri kararlılığın haricinde, 2010 yılında Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın kuruluşunun da işaret ettiği gibi, kurumsal olarak da tanınmaktadır.

Ne var ki, Avrupa'ya Türk göçü, her ne kadar güncel bir konu olmaya devam etse de, bugün az araştırılmış bir konu olmayı da sürdürüyor. Benim hem akademik çevrelerde hem de gayri resmi ortamlarda, ailelerinin bir bölümü Almanya'da yaşayan arkadaşlarıma da çalışmamdan bahsettiğimde aldığım cevaplardan teyit edebildiğim üzere, kadınların ilk dönem göçüne katılımı gibi kimi yönler hakkında halen bir şey bilinmiyor. Dolayısıyla bu çalışmamın ortaya çıkmasına, Türkçe çevirisine ve yayınlanmasına neden olan şey ilgi ve meraktır. Amacı ise gündelik hayatın, görünürdeki düzeninin altında gömülü kalmış; arkasında çok başka travma ve hafıza sorunları bırakan aynı on yıllarda Türkiye'de meydana gelen siyasal ve ekonomik çalkantıların, kökten değişimlerin karşısında ikinci plana düşmüş bir parça Türkiye tarihinin keşfedilmesine katkı sağlamaktır. Fakat bu, aynı zamanda birçok Türk birey ve aileye ait farklı hikâyelerin ve artık Avrupa tarihinin de önemli bir parçasıdır.

2 Konu hakkında Ahmet İçduygu'nun çalışmalarına bakınız, özellikle: "EU-ization Matters: Changes in Immigration and Asylum Practices in Turkey", Thomas Faist ve Andreas Ette (der.), *The Europeanization of National Policies and Politics of Immigration*, Palgrave MacMillan Publishers, Londra, 2007, s. 201-222; *Küreselleşme, Avrupalılaşıma ve Türkiye'de Vatandaşlık*, Fuat Keyman (der.), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2009.

ŞÜKRANLARIM...

Ne var ki bu çalışma beni destekleyen, bana yardım edip cesaret veren birçok insan olmasaydı tamamlanamaz ve Türkiye’de yayınlanamazdı. Bugün de, aradan bunca yıl geçtikten sonra, en içten teşekkürlerimi herkesten önce bana hikâyelerini anlatmayı, bazen acı dolu anlar yaşayarak, bazen uzun zaman sonra farklı yoğunluktaki bir duygusallıkla yeniden yaşadıkları olaylara benimle birlikte gülerek, anılarını tekrar hafızalarında canlandırıp onları bana açmayı kabul eden Türk kadınlarına sunuyorum. Onlar bana evlerini açtılar, mektuplarını, fotoğraflarını, çocuklarının okul defterlerini gösterdiler. Ben de onların şarkı söyleyip dans ettikleri ve Türk bayramlarını kutlamak, sohbet etmek, birbirilerine yemek tarifleri ve öğütler vermek için buluştukları derneklere gittim ve onlarla birlikte uzun sabahlar ve öğlenler geçirdim. Onlarla beraber olmak Berlin’deki iklimin daha az gri ve soğuk olmasını sağladı, bana da araştırmalarım için cesaret verdi.

Sohbetlerimizdeki tavırları ve bana kuzeye düşüvermiş “güneyli bir kız” (*Südländer*) olarak gösterdikleri ihtimam her şeye rağmen bana evimden o kadar uzak olmadığımı hissettirdi. Yıllar boyunca onları aramaya devam ettim, kimisiyle irtibatı kaybettim. Bedenlerini daha zamanı gelmeden yıpratan çok zor ve ağır şartlardaki işçiliklerinin tükettiği bazılarıysa aramızdan ayrıldı. Ama hatıraları zihnimdeki yerini korumaya devam ediyor.

Berlin’e ilk gelişimin üzerinden uzun zaman geçmiş olmasına rağmen, ani kaçışlarımla beklenmedik geri dönüşlerimi kabul ederek araştırmalarım sırasında beni destekleyen ve yardım eden herkese hâlâ derinden müteşekkirim. Bunlar sürekli gidiş-gelişlerin ve şehrim Napoli’de, sonra da Berlin ve İstanbul’da yoğun ve ‘sürelî’ kalışların; bazen mesafe kabul etmeyen bir iç dünyada üst üste gelen yerlerin, yüzlerin, dillerin devamlı terk edilip yeniden bulunduğu yıllar oldu. Bazı insanlarla özel bir nedene bağlı olmadan, sadece zamanı akıtıp duran gündelik yaşam yüzünden, bağlantımı kaybettim, başkalarıyla ise iyi arkadaş olduk.

Burada ikinci kuşak kızların basmakalıplaşmış imgesini her gün azim ve inatla tersyüz eden Hanife Arduç ve Serpil Karahan’ı; uzun görüşmeler gerçekleştirmemin dışında Alman ve Türk siyasetleri üzerinde ateşli tartışmalar yaşadığım Filiz Müller-Lenhartz ve Metin Yılmaz’ı; Hülya Karcı’yı; Güner Yüreklik ve Merih Apakbey’i; ilk kuşak Türk kadın ve erkeklere yönelik okuma yazma eğitimi veren Berlin-Neukölln Volkshochschule’deki sınıfını bana açan Judith Peter’i; Berlin’deki en zorlu ve kritik zamanlarımda bana yardım eden Guido Ambrosino, Andrea Dernbach, Marco Marino, Petra Arndt,

Emanuele Galante, Niklas Luhmann ve Ella Pugliese'yi hatırlamak isterim. Düşüncem onlarla birlikte aramızdan çok erken ayrılan Jens Joester'e de gidiyor. Özellikle bir İtalyan için burs ya da finansman bulma imkânlarının daha zor olduğu bir dönemde, çeşitli yer değiştirmelerim sırasında beni misafir ederek yazmam ve konsantre olabilmem için bana rahat yerlerde kalma imkânı, farklı arşivlerde araştırmalarımı gerçekleştirmek için bana dostane bir 'üs' sağlayanlara teşekkürlerimi sunuyorum. Başka zamanların eşsiz hocası Ayşe Saraçgil'e; beni başından beri cesaretlendirerek bu uzun ve zorlu çalışmanın yarattığı yan etkileri büyük bir sabırla karşıladığı ve her gün sergilediği inatçı zihin açıklığı için Marcello'ya özel olarak şükranlarımı sunmak istiyorum.

Bu çalışmanın Türkiye'de yayınlanmasını mümkün kılan kişilere teşekkür etmeden de geçemem. Öncelikle bu hikâyenin Türkiye'de tanıtılmasının önemli olacağına ilk inanan Zeynep Enlil'e, dinlemeye ve her zaman yardımcı olmaya son derece açık, nazik, meraklı olan ve bana tam bir güven duyarak engin bir sabır gösteren İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları'nın Genel Yayın Yönetmeni Fahri Aral'a teşekkürler. Son olarak, çağımızın giriftliğini anlatma çabasında birçok defa macera arkadaşım olmuş, bu kitapla benim yüzümden geçmişe dalarak bir araştırma çevirisiyle boy ölçüşmenin zorluklarını göze alıp kendi dilini benimkine dönüştürmeyi kabul eden ve bu işi büyük bir özen, profesyonellik ve saygıyla yapan Fazıla Mat'a müteşekkirim.